

POGLED U PREKRŠAJNO PRAVO KROZ PRIZMU INSTITUTA KRIVNJE: NOVI KONCEPT NA POMOLU?

Izv. prof. dr. sc. Barbara Herceg Pakšić*

UDK: 343.222(497.5)

343.791(497.5)

DOI: 10.3935/zpfz.72.4.04

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: ožujak 2022.

Prekršajno pravo ubrajamo u pravne grane koje su najviše zastupljene u svakodnevnom životu građana. Ipak, rasprave o izazovima njegova uređenja, a osobito općeg dijela, već su tradicionalno zanemarene u hrvatskom pravnoznanstvenom diskursu. Ovaj rad bavi se istraživanjem prikladnosti oblikovanja krivnje u prekršajnom pravu Republike Hrvatske. U traganju za odgovorima, postavili smo tri hipoteze. Prva je pripadnost prekršajnog prava kaznenom pravu, zatim da je subjektivna odgovornost prikladan oblik odgovornosti te, u konačnici, da koncept krivnje u prekršajnom pravu može biti unaprijeđen. S tim u vezi raspravljali smo o najvažnijim potrebnim pitanjima te potvrdili sve tri hipoteze. U dvojbi pripada li prekršajno pravo upravnom pravu ili kaznenom, prevladavajući je stav da pripada kaznenom pravu u širem smislu, što ujedno znači nužnost udovoljavanja njegovim temeljnim postulatima. Objektivna odgovornost označena je kao nefunkcionalan izbor te se priklanjamo subjektivnoj, kao suvremenom obliku odgovornosti koji bolje odgovara represivnim mehanizmima pravnog sustava. Krivnju, njezino načelo i sadržaj u prekršajnom pravu analizirali smo i kroz usporedbu s novijim dosezima kaznenopravne dogmatike te odabranim rješenjima poredbenog prava, a upozorili smo i na nedostatke trenutnog rješenja i naznačili prostor za unapređenje. To se primarno odnosi na nužnost preoblikovanja načela krivnje, preciziranje

---

* Dr. sc. Barbara Herceg Pakšić, izvanredna profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Stjepana Radića 13, 31000 Osijek; bherceg@pravos.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-7052-928X

uređenja vezanog uz neubrojive osobe te potencijalno uvođenje prekršajnog prava isprike.

Ključne riječi: prekršajno pravo; kazneno pravo; krivnja; ispričavajući razlozi; neubrojivost; oblici krivnje

1. O POZICIJI I PRIPADNOSTI PREKRŠAJNOG PRAVA UNUTAR PRAVNOG SUSTAVA REPUBLIKE HRVATSKE**

Na spomen zabranjenog ponašanja u pravilu je prva pomisao kazneno djelo. No, hrvatski pravni sustav poznaje i druga kažnjiva ponašanja, odnosno kažnjiva djela. U njih, *inter alia*, ubrajamo i prekršaje.¹ Prekršaji su (također) protupravna i skrivljena ponašanja čovjeka za koja su propisane represivne posljedice, odnosno sankcije. Oni su od kaznenih djela daleko brojniji u normativnom (točan broj propisanih prekršaja nije poznat) i praktičnom smislu: broj prekršaja samo za nasilničko ponašanje u obitelji prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji gotovo se izjednači s ukupnim godišnjim brojem kaznenih djela.² Naslijedeni problemi u regulaciji povećali su složenost izazova uređenja materije prekršaja, a uređivanje je opisivano epitetima poput “sporadično”, “nesustavno”, “kazuističko”, “teorijski neodrživo”.³ Jedini rad koji se podrobno bavi pitanjima krivnje u hrvatskom prekršajnom pravu, prema dostupnim i istraženim izvorima, napisan je prije gotovo četvrt stoljeća⁴, a danas, kroz retke ovoga rada, preispitujemo i predlažemo unapređenje koncepta krivnje.

** Ovaj rad sufinancirala je Hrvatska zaklada za znanost projektom Hrvatsko prekršajno pravo u europskom kontekstu – izazovi i perspektive (UIP-2020-02-6482).

¹ Osim kaznenih i prekršajnih djela, u kažnjiva djela ubrajaju se i stegovna djela te, u međuvremenu ukinuti, privredni prijestupi. Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, Pravni fakultet u Osijeku, 2016., str. 35.

² Primjerice, prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2018. godini bilo je 11.866 osuđenih punoljetnih počinitelja kaznenih djela, Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2018., Statistička izvješća 1650, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/SI-1650.pdf, a istovremeno je za prekršaj nasilničkog ponašanja u obitelji okrivljeno 10.636 punoljetnih osoba. https://www.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0701.px&px_path=Pravosudje__prekršaji__punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=4f017560-83bf-497d-845e-124b8e652b5a.

³ Krapac, D., *Uvodna riječ glavnog urednika*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 8, br. 1, 2001.

⁴ Novoselec, P., *Krivnja u prijestupnom i prekršajnom pravu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 8, br. 1, 2001., str. 41 – 55. Rad je napisan u povodu tadašnjeg Prijedloga zakona o prijestupima i prekršajima iz 2000. godine.

Etabliranje se prekršajnog prava u europskim državama razvija pod specifičnim okolnostima, ovisno o mjestu u pravnom sustavu. Tako u Austriji i Švicarskoj pripada upravnom kaznenom pravu, u Poljskoj kvazikaznenom pravu, u Njemačkoj, Italiji i Portugalu riječ je o pravu o prekršajima, u Švedskoj o selektivnim upravnim sankcijama s učinkom izgradnje morala (*punktueller Verwaltungssanktion mit moralfördernder Wirkung*).⁵ U pogledu pravne naravi i pripadnosti prekršaja u Hrvatskoj danas načelno možemo izdvojiti dvije koncepcije.

Prva, upravna koncepcija, pribraja ih, pod drugim imenom, upravnom pravu. Preciznije, njegovu dijelu koji se naziva upravno kazneno pravo, prema kriteriju nadležnih organa za njihovo izricanje. Pojam upravnog kaznenog prava prvi je uveo 1902. godine James Goldschmidt u djelu *Das Verwaltungsstrafrecht*⁶, a danas se zna nazivati i *kvazikaznenim pravom*.⁷ Ovakvo svrstavanje ima svoje oglede u poredbenom pravu, primjerice u Francuskoj kroz upravna kažnjiva djela⁸ ili pak u Austriji kroz upravne prijestupe.⁹ S druge strane, prema kaznenoj koncepciji, prekršaji nisu dio upravnog prava, već se ubrajaju u kazneno pravo u širem smislu. Ne propisuju se kaznenim zakonom, već posebnim zakonima ili pak podzakonskim aktima, a izricanje odnosno sankcioniranje obavljaju sudovi i upravna tijela (uz moguć sudski nadzor).¹⁰ To stajalište zastupljeno je, primjerice, u Njemačkoj, gdje autori ističu kako s obzirom na slične preduvjete postojanja kaznenog djela i prekršaja, ustavnopravno gledajući, prekršajno pravo pripada kaznenom pravu u širem smislu¹¹, da sličnost prekršajnog sustava s kaznenim više nikoga ne iznenađuje i da je struktura prekršaja ista kao ona kaznenog djela.¹²

⁵ Heine, G., *Unterscheidung zwischen Straftaten und Ordnungswidrigkeiten*, Jurisprudencija, vol. 12, br. 4, 1999., str. 16.

⁶ Cho, B.-S., *Administrative Penal Law and Its Theory in Korea and Japan from a Comparative Point of View*, Tilburg Foreign Law Review, vol. 2, br. 3, 1992., str. 261.

⁷ *Ibid.*

⁸ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 1, str. 38.

⁹ Tzv. *Verwaltungsübertretungen*. Navodi se da oni ne pripadaju kaznenom pravu jer izricanje kazne nije u domeni neovisnog suca, već je izriče upravni službenik vezan uputama, stoga upravni prijestupi pripadaju upravnom pravu. Fuchs, H., *Strafrecht, Allgemeiner Teil I (Grundlagen und Lehre von der Straftat)*, Verlag Österreich, 8. izd., Wien, 2012., str. 5.

¹⁰ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 1, str. 38.

¹¹ Kleszczewski, D., *Ordnungswidrigkeitenrecht*, 2. izdanje, Verlag Franz Vahlen, München, 2016., str. 2; Mitsch, W., *Recht der Ordnungswidrigkeiten*, Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, 2005., str. 4, rb. 2; Tiedemann, K., *Die Gesetzgebungskompetenz für Ordnungswidrigkeiten*, Archiv des öffentlichen Rechts, vol. 89, br. 1, 1964., str. 56 – 57.

¹² Mitsch, *op. cit.* u bilj. 11, str. 41. Autor navodi da usklađivanje općeg dijela njemačkog Zakona o prekršajima s općim dijelom Kaznenog zakona (izvršeno 1968.) i prevladavajući stav o kvalitativnoj jednakosti obje vrste djela sugeriraju da se do-

Hrvatski autori još su prije više od dva desetljeća navodili da je "... dovoljno znanstvenih i praktičkih argumenata za tezu po kojoj je prijestupovno i prekršajno pravo dio jedinstvenog i cjelovitog kaznenopravnog sustava"¹³, da je donošenjem i stupanjem na snagu novog prijestupovno-prekršajnog zakona okončana reforma kaznenog zakonodavstva¹⁴, da je "nedvojbeno ... [prekršajno zakonodavstvo] postalo dijelom kaznenog prava u širem smislu."¹⁵ Taj je stav zadržan i danas kao vladajuće stajalište hrvatske doktrine.¹⁶ Treba upozoriti na to da noviji razvoj poznaje i specifična upravno-kaznena djela¹⁷ kao "treću vrstu kažnjivih djela".¹⁸

Iako nije jasno ni dosljedno provedena, razlika između kaznenih djela i prekršaja opisuje se kvantitativno. Preciznije, riječ je o stupnju težine i društvene osude, a ne o razlici koja bi se sastojala u sadržaju, kvaliteti ili biti kažnjivog ponašanja.¹⁹ To je u konačnici, prije gotovo 40 godina, navedeno u predmetu Abdulbaki Öztürk protiv Njemačke isticanjem kvantitativne distinkcije kao jedine moguće obzirom na to da se prekršaji odnose na "manje važna zadiranja u pravno zaštićene interese te sadrže ograničene posljedice jer su počinitelji podvrgnuti novčanom kažnjavanju, a ne "kaznenim" kaznama poput novčane kazne ili zatvora."²⁰

---

gmatska struktura prekršaja i kaznenog djela treba izjednačiti.

¹³ Horvatić, Ž., *Novo prijestupovno i prekršajno pravo kao dio hrvatskog kaznenopravnog sustava*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 8, br. 1, 2001., str. 5.

¹⁴ Kovačić, A., *Pravnopovijesni prikaz prekršajnog i prijestupovnog prava u Hrvatskoj*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 8, br. 1, 2001., str. 39.

¹⁵ Derenčinović, D., *Posebno prijestupovno i prekršajno zakonodavstvo prije i poslije donošenja Zakona o prijestupima i prekršajima*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 8, br. 1, 2001., str. 93, bilj. 11.

¹⁶ "... utvrđeno je da se oni, na način na koji su uređeni u hrvatskom pravnom sustavu, u mnogim slučajevima po svojoj prirodi mogu smatrati kaznenim djelima. Bonačić, M.; Rašo, M., *Obilježja prekršajnog prava i sudovanja, aktualna pitanja i prioritete de lege ferenda*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 19, br. 2, 2012., str. 468; Josipović, I.; Tripalo, D.; Korotaj, G.; Klarić, G.; Rašo M., *Komentar Prekršajnog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 4; Novoselec, *op. cit.* u bilj. 1, str. 38 – 39; Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo, opći dio I*. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2016., str. 8.

¹⁷ Karakteristični primjeri takvih djela nalaze se u Zakonu o zaštiti tržišnog natjecanja i Zakonu o sprečavanju sukoba interesa. Vidi Josipović, I.; Novak Hrgović, K., *Nadželo ne bis in idem u kontekstu prekršajnog, kaznenog i upravnog prava*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 23, br. 2, 2016., str. 483 – 487.

¹⁸ Bonačić; Rašo, *op. cit.* u bilj. 16, str. 441.

¹⁹ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 1, str. 39; Mitsch, *op. cit.* u bilj. 11, str. 41.

²⁰ "Therefore only a quantitative distinction between criminal offences and regulatory fine offences can be made insofar as regulatory fine offences apply to less important interferences with legally protected interests and entail more limited consequences

Prekršaji su, dakle, lakše ili blaže povrede zaštićenih pravnih dobara, a njihovo propisivanje ovisi o kriminalnopolitičkom određenju od strane zakonodavca. Ipak, takvo određivanje nosi rizik izbjegavanja jamstava koji proizlaze, primjerice, iz prava na pošteno suđenje iz Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Sud je u gore navedenom predmetu jasno naveo da bi “države ugovornice bile u mogućnosti svojom diskrecijom, klasificirajući djelo kao prekršaj, a ne kao kazneno djelo, osujetiti primjenu čl. 6. i 7. ostavljajući primjenu njihovoj volji, što bi dovelo do ishoda nespojivog cilju i svrsi Konvencije.”²¹ Zbog toga Sud je odlučio autonomno tumačiti optužbu za kazneno djelo.²² Iz toga se nameće još jedan argument u prilog pripadnosti prekršaja kaznenom pravu u širem smislu, a to je da prekršajno pravo mora udovoljiti temeljnim kaznenopravnim standardima. Sličnost kaznenog i prekršajnog prava ogleda se i u činjenici da je zbog značajnog isprepletanja njihovih normi moguće istom radnjom ostvariti i kazneno djelo i prekršaj. To je dovelo do značajnog proučavanja gorućeg izazova načela *ne bis in idem* na ovom području, osobito nakon glasovitih presuda protiv Hrvatske u slučajevima Maresti i Tomasović.²³ Nakon njih se nastojalo barem kritična područja jasnije razgraničiti na normativnoj razini, uz cilj promjena i u sudskoj praksi. Tako je brisan raniji čl. 63. st. 2. KZ-a koji je propisivao uračunavanje prethodno izrečene prekršajne kazne u onu za kazneno djelo, a analiza kaznenih djela i prekršaja zbog preklapanja njihovih opisa dovela je i do različitih legislativnih intervencija. Primjerice, brisanje nekih djela (temeljni oblik bespravne radnje), prebacivanje u prekršajnu sferu (određenih oblika zlouporabe droga)²⁴ ili pak raspodjele određenih moda-

---

since offenders are solely liable to pecuniary fines but not to “criminal” punishment, like criminal fines or imprisonment.” *European Court of Human Rights, Abdulbaki Öztürk v Germany*, 8544/79, 12 May 1982, Commission (Plenary) – Report, p. 19, paragraph 58.

²¹ “Nevertheless, if the Contracting States were able at their discretion, by classifying an offence as “regulatory” instead of criminal, to exclude the operation of the fundamental clauses of Articles 6 and 7 (art. 6, art. 7), the application of these provisions would be subordinated to their sovereign will. A latitude extending thus far might lead to results incompatible with the object and purpose of the Convention.” *European Court of Human Rights, Öztürk v Germany*, App No 8544/79, 21 February 1984, p. 13, paragraph 49.

²² Kroz tzv. Engel kriterije. Detaljnije vidi Bonačić; Rašo, *op. cit.* u bilj. 16, str. 443.

²³ Europski sud za ljudska prava, Maresti protiv Hrvatske, zahtjev br. 55759/07 od 25. lipnja 2009. Riječ je bila o prekršaju protiv javnog reda i mira i kaznenom djelu nanošenja teške tjelesne ozljede. Predmet Tomasović protiv Hrvatske, zahtjev 53785/09 od 18. listopada 2011., odnosio se na prekršajnu i kaznenu odgovornost za posjedovanje droge bez namjere njezina stavljanja u promet.

²⁴ Herceg Pakšić, B.; Kovač, N., *Prekršajno pravo u službi suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj*, Pravni vjesnik, vol. 36, br. 1, 2020., str. 79 – 98.

liteta u druga kaznena djela (prvotni odabir za nasilje u obitelji, koje je poslije opet dobilo i samostalnu inkriminaciju).²⁵ Nakon presude A. i B. protiv Norveške²⁶, koja je sedam godina poslije Marestija donijela promjenu interpretacije i novi pogled na u međuvremenu izmijenjenu hrvatsku legislativu, pitanje *ne bis in idem* je, bez obzira na značajan tijek vremena, i dalje predmetom rasprava na kaznenopravnim skupovima jer i dalje izostaje prikladno rješenje. Naime, u potonjem je slučaju strasbourško sudište ukazalo na to da bi države trebale imati mogućnosti odabira komplementarnog pravnog puta – različitih postupaka koji čine povezanu cjelinu (ako to ne predstavlja prekomjeran teret za pojedince) – što omogućava integrirani pristup i usporedne stadije. Ovime se zapravo stvara plodno tlo za potencijalni zaokret postupanju s prekršajima. Pripadnost prekršajnog prava kaznenom pravu znači i poštovanje njegovih temeljnih postulata uslijed čega se mnogi prekršaji nazivaju i “mini kaznenim djelima”, pa je možda vrijeme da kazneni suci dobiju ovlast odlučivati (i presuđivati) je li *in concreto* učinjen prekršaj ili kazneno djelo te time jednom odlukom “ubiti” dva pitanja. Drugo o čemu vrijedi razmisliti, a vezano je uz prethodno rečeno, jest zahvat u opširan prekršajnopravni legislativni obim zbog kojeg sustav postaje disfunkcionalan.²⁷ U vremenu odveć (pre)normirane regulacije brojna se područja života (promet, gospodarstvo, javni red i mir, zdravstvena pitanja, športska natjecanja, nasilje u obitelji itd.) podvrgavaju arhitekturi mini kaznenih djela upravo zbog prihvaćanja subjektivne odgovornosti i načela krivnje. To je opravdano za određeni broj prekršaja, poglavito one s elementima nasilja, no pitanje je bi li se neki prekršaji mogli jednostavnije urediti, možda kroz određeni oblik objektivne odgovornosti (za nastalu posljedicu), što bi nužno djelovalo i na njihovo (lakše) procesuiranje. Mogućnosti, razrada i konkretizacija takvog zahvata mogli bi biti predmet zasebnog istraživanja jer otvaraju brojna pitanja i zahtjevne izazove (kakav oblik odgovornosti, kriteriji procjene, kategorizacija pojedinih prekršaja...). Sve ovo trenutačno nije na razini prijedloga, već više

²⁵ Turković, K.; Novoselec, P.; Grozdanić, V.; Kurtović Mišić, A.; Derenčinović, D.; Bojanić, I.; Munivrana Vajda, M.; Mrčela, M.; Nola, S.; Roksandić Vidlička, S.; Tripalo, D.; Maršavelski, A., *Komentar Kaznenog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2013., str. 9.

²⁶ Europski sud za ljudska prava, A. i B. protiv Norveške, 24130/11 i 29758/11 od 15. studenog 2016.

²⁷ Prikladan termin je ovdje inkohherentnost, i to u svojem eksternom i internom obliku. Eksterna inkohherentnost odnosi se na neusklađenost prekršajnog sustava s ostatkom pravnog sustava, a osobito dijelom koji pripada kaznenom pravu. Interna inkohherentnost odnosi se na “šarolikost” kazni, raznorodnost normi i njihovu lošu kvalitetu itd. Josipović, I., *Projekt novog prekršajnog zakonodavstva: evolucija postojećeg modela prekršajnog sustava*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 12, br. 2, 2005., str. 387 – 390.

jedne samosvojne manirističke ideje (*inter alia* i zato što bi dio prekršaja izmjestila iz trenutačne kaznenopravne orijentiranosti), no vrijeme će pokazati hoće li za nju biti mjesta i istraživačkog interesa u *pro futuro* legislativnom uređivanju prekršajnog područja.

Prekršajni zakon usvojen je 2007. godine i u međuvremenu je pet puta izmijenjen.²⁸ Primjenjuje se od 1. siječnja 2008., dakle punih 14 godina. Poput mnogih drugih zakona, sadržava materijalnopravne i procesne odredbe. Materijalnopravne odredbe, odnosno opći dio prekršajnog prava, sastavljen je po uzoru na odgovarajuće odredbe Kaznenog zakona iz 1997. godine.²⁹ Takvim postupanjem, odnosno preuzimanjem niza instituta općeg dijela, dodatno se potvrđuje teza o prekršajnom pravu kao dijelu kaznenog prava u širem smislu.³⁰ S tim lajtmotivom dalje analiziramo područje krivnje.

2. ODGOVORNOST U PREKRŠAJNOM PRAVU I ULOGA KRIVNJE

Načelno govoreći, uređenje odgovornosti u prekršajnom pravu možemo razmatrati s dvije pozicije: objektivne i subjektivne.

Objektivna odgovornost (još se naziva i apsolutna te čista odgovornost) često se pojednostavljeno opisuje kao odgovornost bez (dokaza) krivnje³¹ ili odgovornost koja ne zahtijeva skriveni *state of mind*.³² Njezina zastupljenost bila je vidljiva u drevnom kaznenom pravu kao tzv. odgovornost za posljedicu, a bez ideje o prijekoru.³³ Sustavi uz koje se najčešće veže jesu anglosaksonskog temelja, odnosno englesko i američko pravo³⁴, ali je u području prekršaja poznata

²⁸ Prekršajni zakon, Narodne novine, br. 107/2007, 39/2013, 157/2013, 110/2015, 70/2017, 118/2018.

²⁹ Kazneni zakon, Narodne novine, br. 110/1997, 27/1998, 50/2000, 129/2000, 84/2005, 51/2001, 111/2003, 190/2003, 105/2004, 71/2006, 110/2007, 152/2008, 57/2011, 77/2011, 125/2011, 143/2012.

³⁰ Tako i Novoselec, *op. cit.* u bilj. 1, str. 40. Posebni dio prekršajnog prava nalazi se u brojnim zakonima i podzakonskim aktima različitih područja.

³¹ Luzon, G., *Challenges Shared by Restorative Justice and Strict Liability in the Absence of Mens Rea*, *New Criminal Law Review*, vol. 19, br. 4, 2016., str. 583.

³² Simmler, M., *Normstabilisierung und Schuldvorwurf, Eine Analyse der Funktion und Variabilität der Strafrechtlichen Schuld am Beispiel der Strict Liability*, Carl Grossmann Verlag, Berlin, 2018., str. 54.

³³ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 1, str. 196.

³⁴ Njezini korijeni u Engleskoj sežu u sredinu 19. stoljeća i odluku Regina v. Woodrow iz 1846. godine. 15 M. & W. 404, 153 ER 907 (Exch.). Simmler, *op. cit.* u bilj. 32, str. 57. U SAD-u to je odluka Morissette v. United States 342 U.S. 246, 251 iz 1952. godine, a otada američki je Vrhovni sud dosljedno izražavao stajalište da objektivna odgovornost nije u suprotnosti s američkim Ustavom i da je u skladu s

i u francuskom pravu.³⁵ U novije vrijeme njezini su elementi bili predloženi i u srpskom prekršajnom pravu.³⁶ Uža i preciznija definicija znači da je riječ o deliktima kod kojih za najmanje jedno objektivno obilježje bića djela nemamo korespondirajuće subjektivno obilježje.³⁷ U tom smislu, oblici krivnje, odnosno namjera i nehaj, nemaju odlučujuće značenje, što posljedično znači “razbijanje” načela krivnje neuvažavanjem maksime *nulla poena sine culpa*, sukladno kojoj ne može biti kažnjavanja bez krivnje. Unatoč takvoj naravi, njezino prihvaćanje može se potencirati iz nekoliko osnovnih razloga: proceduralna i ekonomska učinkovitost, edukacijski učinak na građane, veća razina opreza adresata u ponašanju, a time veća odgovornost.³⁸ S druge strane, proliferacija objektivne odgovornosti u kaznenom pravu polučuje gotovo jednoglasan kriticism, široku netoleranciju i predstavlja kontinuirani predmet političkih i znanstvenih rasprava s obzirom na to da pojedini autori u potpunosti odbijaju ideju ove odgovornosti, dok drugi izdvajaju određene prihvatljive kategorije.³⁹ Čak i u onim sustavima koji je poznaju za određene vidove prekršaja, poput američkog⁴⁰, snažno se kritizira aspekt nekompatibilnosti s nametanjem sankcija, odnosno kažnjavanje u slučaju kad nedostaje “mentalni” element⁴¹ te se njezina primjena nastoji svoditi na što manju mjeru.⁴² Uzevši u obzir da ostvarivanje svrhe represivnog mehanizma svojstvenog kaznenom i prekršajnom pravu počiva na zadiranju u najvrednija pravna dobra pojedinca ali i društva, ključno je prihvatiti skrivljenost ponašanja i uvažavanje načela krivnje za postizanje svrhe kažnjavanja. Kritika objektivne odgovornosti utemeljuje se ne samo na

---

načelima kaznenog prava. Vidi Luzon, *op. cit.* u bilj. 31, str. 584.

³⁵ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 4, str. 41.

³⁶ Stojanović, Z., *Značaj pojma prekršajne odgovornosti za prekršajno pravo*, Revija za kriminologiju i krivično pravo, vol. 50, br. 1-2, 2012., str. 23 – 38. Prema riječima autora, 2012. godine u Srbiji je predložen novi Zakon o prekršajima, a njegova je najvažnija koncepcijska novina bilo predlaganje “objektivnog pojma prekršaja”.

³⁷ Simmler, *op. cit.* u bilj. 32, str. 55.

³⁸ Luzon, *op. cit.* u bilj. 31, str. 584 – 585.

³⁹ Simmler, M., *Strict Liability and the Purpose of Punishment*, New Criminal Law Review, vol. 23, br. 4, 2020., str. 517, 557 – 558.

⁴⁰ Objektivna odgovornost (*strict liability*) prihvaćena je za tzv. prekršaje protiv javne dobrobiti (*Public welfare offenses*), a i *Model Penal Code* iz 1962., čl. 2.05., isključuje primjenjivanje krivnje za prekršaje. Novoselec, *op. cit.* u bilj. 4, str. 41. Za američko pravo vidi i Simmler, *op. cit.* u bilj. 32, str. 55.

⁴¹ Wasserstrom, R. A., *Strict Liability in the Criminal Law*, Stanford Law Review, vol. 12, br. 4, 1959., str. 731.

⁴² Simmler, *op. cit.* u bilj. 32, str. 53. Teško je odrediti koliko je ta doktrina zapravo raširena. Procjenjuje se da u engleskom pravu više od polovice kaznenih djela sadržava barem jedan element stroge odnosno objektivne odgovornosti. Za izvore ove tvrdnje vidi Simmler, *op. cit.* u bilj. 39, str. 519, bilj. 2.

uvažavanju pravičnosti, nego i na društvenoj nužnosti.⁴³ Stoga mogućnost (isključive) objektivne odgovornosti u trenutnim pozicijama prekršajnog prava treba odbaciti.⁴⁴

S obzirom na prethodno istaknutu pripadnost prekršajnog prava kaznenom pravu (u širem smislu), slijedi da i odredbe moraju biti usklađene s aktualnim kaznenopravnim standardima, što uključuje primjenu subjektivne odgovornosti te načela krivnje. Takav primjer vidljiv je u njemačkom Zakonu o prekršajima⁴⁵ već iz prve odredbe. Naime, §1, koji određuje pojam prekršaja, navodi da je riječ o protupravnoj i *prekorljivoj* radnji koja ostvaruje zakonsko biće djela.⁴⁶ Prekorljivost je zapravo isto što i kaznenopravna krivnja⁴⁷ od koje se tek kvantitativno razlikuje jer je od nje blaža.⁴⁸ Krivnja u njemačkom kaznenom pravu danas podliježe normativnom konceptu⁴⁹, a on je dominantan i u literaturi o prekršajnom pravu.⁵⁰ Sastoji se od odgovornosti, mogućnosti zahtijevanja prav-

⁴³ Simmler, *op. cit.* u bilj. 39, str. 516 – 517.

⁴⁴ Zbog ograničenosti opsegom rada ne možemo detaljno iznositi nedostatke objektivne odgovornosti u kaznenom pravu, ali treba izdvojiti poteškoće da se njome, čak i kod djelomične primjene, ostvare svrha i ciljevi sankcioniranja u okviru represivnog mehanizma.

⁴⁵ Gesetz über Ordnungswidrigkeiten, skraćeno OWiG, dostupan na https://www.gesetze-im-internet.de/owig_1968/.

⁴⁶ (1) *Eine Ordnungswidrigkeit ist eine rechtswidrige und vorwerfbare Handlung, die den Tatbestand eines Gesetzes verwirklicht, das die Ahndung mit einer Geldbuße zuläßt.* Sukladno literaturi, prekršaj je dakle protupravna i prekorljiva radnja koja ispunjava biće djela. Schwacke, P., *Recht der Ordnungswidrigkeiten*, Kohlhammer, Deutscher Gemeindeverlag, Stuttgart, 2006., str. 12.

(2) *Eine mit Geldbuße bedrohte Handlung ist eine rechtswidrige Handlung, die den Tatbestand eines Gesetzes im Sinne des Absatzes 1 verwirklicht, auch wenn sie nicht vorwerfbar begangen ist.*

⁴⁷ Kleszczewski, *op. cit.* u bilj. 11, str. 103, rb. 320; Mitsch, *op. cit.* u bilj. 11, str. 95; Schwacke, *op. cit.* u bilj. 46, str. 27.

⁴⁸ Mitsch, *op. cit.* u bilj. 11, str. 95.

⁴⁹ Normativne teorije krivnje nastaju u Njemačkoj početkom 20. stoljeća, a njihovo je najvažnije obilježje ideja prijekora kao negativni vrijednosni sud prema djelu, čime se napušta krivnja kao puki psihički odnos prema djelu. To znači da se krivnji dodaje i novi sastojak – nepostojanje ispričavajućih razloga. Aktualne pozicije njemačkog sustava temelje se na čisto normativnom poimanju, u okviru kojega je krivnja osobni prijekor počinitelju što nije propustio protupravnu radnju iako ju je mogao propustiti. To znači da su sastojci krivnje ubrojivost, svijest o protupravnosti i nepostojanje ispričavajućih razloga, dok se namjera i nehaj razmatraju u okviru protupravnosti kao elementa djela. Detaljnije u: Herceg Pakšić, B., *Isprika u kaznenom pravu – Prekoračenje granica nužne obrane i krajnja nužda*, Narodne novine, Zagreb, 2021. str. 6 – 9.

⁵⁰ Kleszczewski, *op. cit.* u bilj. 11, str. 104, rb. 322.

no usklađenog ponašanja (nedostatak ispričavajućih razloga) i svijest o protu-pravnosti⁵¹, dok poneki autori i dalje navode oblike krivnje (namjera i nehaj). U §10 njemačkog Zakona o prekršajima reguliraju se oblici krivnje pa se navodi da se prekršajno kazniti može samo namjerno postupanje, osim kad zakon izričito predviđa novčanu kaznu za nehaj.⁵²

O potrebi usklađivanja prekršajnog i kaznenog prava u Republici Hrvatskoj pisano je još prije više od dva desetljeća⁵³, ali i u novije vrijeme. Zajedničko obilježje je pozivanje na njegovu temeljitu reviziju.⁵⁴ Prilikom reforme hrvatskog prekršajnog zakonodavstva 2001. godine, odnosno tadašnjeg Prijedloga zakona o prijestupima i prekršajima, unošenje svijesti o zabranjenosti djela je također učinjeno po uzoru na tadašnji Kazneni zakon, što je značilo i dodatno usklađivanje s načelom krivnje.⁵⁵ Međutim, s obzirom na kasnija izlaganja, istu potrebu usklađivanja možemo ponovno istaknuti i danas, što osobito vrijedi za područje krivnje.

Krivnja je subjektivan odnos počinitelja prema djelu zbog kojeg mu se može uputiti prijekor.⁵⁶ Načelo krivnje isključuje kažnjavanje na temelju objektivne odgovornosti, vidljivo iz teksta pozitivne odredbe Kaznenog zakona sukladno kojem nitko ne može biti kažnjen ako nije kriv za kazneno djelo (čl. 4). Navedeno načelo u latinskom izričaju *nulla poena sine culpa*, moguće je precizirati i kroz *nulla poena extra culpam* radi dobivanja odgovora o temelju i mjeri kažnjavanja.⁵⁷ Razumijevanje uloge krivnje u kaznenom pravu prošlo je dug put, od negiranja etičke dimenzije i mogućnosti prijekora pa sve do pune afirmacije,⁵⁸ a može se reći da je uvođenjem instituta isprike, primjenjivim od početka 2013. godine, put subjektivizacije osuvremenjen i pojačan. Načelo krivnje je i pravno-politički postulat koji opravdava ovlast države na kažnjavanje, ali ga ujedno i ograničava. Ono je u relaciji samo s kaznama, a na ostale kaznenopravne sankcije ne utječe jer one imaju pretežno preventivnu svrhu.

⁵¹ Schwacke, *op. cit.* u bilj. 46, str. 28.

⁵² §10 *Als Ordnungswidrigkeit kann nur vorsätzliches Handeln geahndet werden, außer wenn das Gesetz fahrlässiges Handeln ausdrücklich mit Geldbuße bedroht.*

⁵³ Horvatić, *op. cit.* u bilj. 13, str. 19. Autor navodi: "Novo materijalno postupovno-prekršajno pravo odredbama koje se mogu smatrati sadržajem njegova općeg dijela opravdava i omogućuje zaključak da je to pravo sada ostvarilo sve uvjete za uključivanje u jedinstven, cjelovit, koherentan i u svojim dijelovima na zadovoljavajući način usklađen hrvatski kaznenopravni sustav."

⁵⁴ Bonačić; Rašo, *op. cit.* u bilj. 16, str. 470; Novoselec, *op. cit.* u bilj. 1, str. 41.

⁵⁵ Horvatić, *op. cit.* u bilj. 13, str. 16.

⁵⁶ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 1, str. 196.

⁵⁷ Simmler, *op. cit.* u bilj. 32, str. 12.

⁵⁸ Herceg Pakšić, *op. cit.* u bilj. 49, str. 12 – 13.

Ipak, načelo krivnje u prekršajnom pravu razlikuje se od onog kaznenopravnog, a vodi ka bitno drukčijem opsegu primjenjivog kažnjavanja. Sadržano je u čl. 4. Prekršajnog zakona i proklamira da nitko ne može biti kažnjen niti se prema njemu može primijeniti *druga prekršajnoppravna sankcija* ako nije kriv za počinjeni prekršaj. To znači da je utjecaj načela krivnje na prekršajnoppravne sankcije značajno širi u odnosu na utjecaj načela krivnje u pogledu kaznenopravnih sankcija. Dok u kaznenom pravu djeluje samo na kazne (novčanu kaznu i zatvor), u prekršajnom pravu djeluje na mogućnost izricanja *svih* prekršajnih sankcija (kazne – novčane kazne i zatvor, mjere upozorenja – opomena i uvjetna osuda, zaštitne mjere te odgojne mjere).

Takav izričaj prekršajne odredbe ne čudi s obzirom na to da mu je očiti uzor bio tekst starog KZ/97⁵⁹, koji je također propisivao prošireni utjecaj krivnje na sve kaznenopravne sankcije. Ipak, takvo je rješenje bilo i teorijski i praktično problematično. Opravdano mu se predbacivalo da je podloga monističkom sustavu sankcija i rezultira paradoksalnim ishodom kod neubrojivih počinitelja kojima se nisu mogle izricati sigurnosne mjere.⁶⁰ Tom je analogijom sada u prekršajnom pravu onemogućeno izricanje zaštitnih mjera kad osoba nije kriva. Zaštitne su mjere zapravo svrsishodni pandan sigurnosnim mjerama u kaznenom pravu, a ograničene su istim načelom razmjernosti. Njihova je svrha otkloniti opasno stanje i prevenirati recidivizam, odnosno ukloniti uvjete koji omogućavaju ili poticajno djeluju na počinitelja i počinjenje nekog novog prekršaja.⁶¹ One se mogu izreći samo za skrivljeno počinjenje prekršaja, dok je u kaznenom pravu danas izricanje određenih sigurnosnih mjera moguće izreći i neubrojivima.

⁵⁹ I u nevažećem Zakonu o prekršajima, Narodne novine, br. 88/2002, 122/2002, 187/2003, 105/2004, 127/2004, 107/2007, načelo krivnje bilo je koncipirano na isti način. I u prethodnim je stadijima uređivanja prekršajnoppravne materije ovo bio slučaj. Primjerice, u Prijedlogu zakona o prijestupima i prekršajima iz 2000. godine krivnja je utjecala sve prekršajne odnosno prijestupovne sankcije. Više u: Novoselec, *op. cit.* u bilj. 4, str. 42.

⁶⁰ Za detaljniju kritiku vidi Đurđević, Z., *Pravni položaj počinitelja kaznenih djela s duševnim smetnjama*, Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu i Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2002., str. 237. Svijest o potrebi promjene načela krivnje bila je jasna i puno desetljeće prije negoli je zaživjela u kaznenom pravu. Naime, pripremljena je za novelu Kaznenog zakona 2003. godine, uz određena neslaganja hrvatskih autora, no novela nije stupila na snagu. Ukinuo ju je Ustavni sud s obzirom na to da kao organski zakon nije bila usvojena potrebnom većinom saborskih zastupnika. Detaljnije vidi Herceg Pakšić, *op. cit.* u bilj. 49, str. 14, bilj. 19.

⁶¹ Milivojević, L., *Prekršajno pravo i materijalnopravne odredbe Prekršajnog zakona*, 2. izdanje, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2018., str. 48.

Stariji oblik načela krivnje u kaznenom pravu napušten je uz obrazloženje da zanemaruje materijalni pojam krivnje i temeljne postulate dualističkog sustava kaznenopravnih sankcija⁶², ali se zakonodavac istovremeno nije odlučio osuvremeniti i prekršajno pravo unaprijeđenim izričajem načela krivnje.

3. SADRŽAJ KRIVNJE U PREKRŠAJNOM PRAVU

U ovom dijelu bavimo se pobliže sadržajem krivnje, elementima kako su određeni u čl. 25. Prekršajnog zakona. U njemu je navedeno kako je kriv za prekršaj počinitelj koji je u vrijeme počinjenja bio ubrojiv, bio je svjestan ili bio dužan i mogao biti svjestan da je djelo zabranjeno, postupao je iz nehaja ili s namjerom ako je propisana odgovornost za nju. Moguće je iznimno propisati odgovornost i samo za namjeru. Iz toga slijedi da sadržaj krivnje počiva na tri elementa: ubrojivost, nehaj ili namjera kao oblici krivnje te svijest o protupravnosti ili dužnost/mogućnost te svijesti. Vrlo slična je odredba postojala i u KZ/97, u tadašnjem čl. 39., uz jedinu razliku koja se odnosila na dominantan oblik krivnje. Naime, kaznena se djela primarno čine s namjerom, a nehaj je kažnjiv samo kad je to posebno navedeno, dok je kod prekršaja situacija obrnuta jer primat ima nehaj.

Međutim, odredba o sadržaju krivnje značajno je promijenjena u KZ/11. Danas čl. 23. koji govori o sastojcima krivnje ima četiri elementa. Trima iz prethodne odredbe (ubrojivost, svijest o protupravnosti i oblici krivnje) dodan je četvrti, a riječ je o nepostojanju ispričavajućih razloga. Time je uvedena kaznenopravna isprika, već poznata i primijenjena u sustavima koji su tradicionalni uzor hrvatskom pravu (njemački, austrijski i švicarski), gdje ima razinu pravnoetičkog postulata vođenog odrazom pravednosti. Taj je zahvat učinjen u želji za snažnijim obilježavanjem normativnog usmjerenja krivnje. Utvrđenjem ispričavajućih razloga u okviru krivnje dolazi do pravnog učinka oslobađajuće presude. No, prekršajna odredba o sastojcima krivnje nije unaprijeđena na opisani način, stoga je prekršajnoppravna isprika još uvijek nepoznanica. U sljedećim redovima pobliže analiziramo pojedine elemente sadržaja krivnje.

⁶² Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo, opći dio II*. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 72. Vidi i Obrazloženje uz Konačni prijedlog kaznenog zakona, 2011., P.Z.E. br. 866, str. 126 – 127. https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/080229/PZE_866.pdf.

3.1. Ubrojivost

Ubrojivost je prvi sastojak krivnje i potvrda sposobnosti počinitelja djela za krivnju, ali se posebno ne definira ni kaznenom ni prekršajnom odredbom. To je tako jer zakonodavac polazi od pretpostavke da je počinitelj protupravne radnje u standardnim okolnostima ubrojiv pa je logično da se zapravo određuje neubrojivost.⁶³ Norme koje reguliraju neubrojivost i povezane institute vrlo su slične u prekršajnom i kaznenom pravu. Neubrojiva osoba nije kriva, što uvjetuje daljnju nemogućnost kažnjavanja (ali moguće izricanje drugih sankcija, primjerice nekih sigurnosnih mjera). No, u prekršajnom pravu zbog specifično oblikovanog načela krivnje neubrojivost znači i nemogućnost primjene prekršajnopравниh sankcija općenito, dakle i, primjerice, zaštitnih mjera, na što je prethodno upozoreno. U tom smislu se, na primjer, neubrojivom počinitelju prekršaja iz dijapazona nasilja u obitelji ne može izreći udaljenje iz zajedničkog kućanstva ili pak zabrana približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve.

Nadalje, biopsihološki temelji neubrojivosti jednaki su u kaznenom i prekršajnom pravu (duševna bolest, privremena duševna poremećenost, nedovoljan duševni razvitak ili neka druga teža duševna smetnja), intelektualna i voljna sastavnica opisane su jednako.⁶⁴ Razlika se odnosi na postojanje eksplicitne kaznene norme o primjeni Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama na neubrojive (čl. 24. st. 3. KZ-a), koja izostaje u Prekršajnom zakonu, pa se postavlja pitanje što se događa s neubrojivim počiniteljima prekršaja nakon utvrđenja neubrojivosti.

Za pokušaj rješavanja ovog pitanja možemo se poslužiti istovjetnom situacijom koja je postojala u KZ/97, čije su odredbe u ovoj materiji također izostavile eksplicitnu regulaciju, ali se u teoriji jasno naznačilo da nakon pravomoćnosti presude kojom se neubrojivost utvrđuje, osoba izlazi iz režima kaznenog prava te se dalje može primijeniti Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (ZZODS), primjerice, prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu ako su zadovoljeni potrebni uvjeti.⁶⁵ Pravidno se čini da bi problem mogao biti riješen tako. Ipak, prisilni smještaj ima značajnu razinu zadiranja u individualni život i autonomiju pojedinca, do te mjere da ga se označava prikrivenom sigurnosnom mjerom jer se od nje bitno ne razlikuje⁶⁶ pa je opravdano zapitati se bi li takva

⁶³ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 1, str. 207. Novoselec, P.; Martinović, I., *Komentar Kaznenog zakona, I. knjiga: Opći dio*, Narodne novine, Zagreb, 2019., str. 165.

⁶⁴ Usporedi čl. 26. st. 1. i 2. Prekršajnog zakona i čl. 24. st. 1. i 2. Kaznenog zakona.

⁶⁵ Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, drugo izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2007., str. 239.

⁶⁶ *Ibid.*, 240; Novoselec, *op. cit.* u bilj. 1, str. 208.

mjera bila suprotna načelu razmjernosti i može li prekršaj, uzimajući u obzir njegovu blažu narav i manji opseg povreda, biti povod za ovakav tretman.⁶⁷ S druge strane, glava VI. ZZODS-a sadržava nekoliko vrsta zadržavanja i smještaja osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi koji su blaže naravi od prisilnog smještaja pa bi možda neki od njih bio prikladan i u skladu s načelom razmjernosti. U svakom slučaju, uputno bi bilo da zakonodavac primijeti i na prikladan način uredi ovaj dio kako bi jasno proizlazila pravna situacija, slijed i posljedice.

U njemačkom je prekršajnom pravu neubrojivost određena izričajem da ne postupa prekorljivo tko pri počinjenju radnje zbog patološkog psihičkog poremećaja, dubokog poremećaja svijesti, smanjene inteligencije ili drugog teškog psihičkog poremećaja nije sposoban uvidjeti nedopuštenost radnje ili po takvom uvidu ne može postupiti (§12 OWiG-a). Navodi se kako u sudskoj praksi poremećaji svijesti dolaze do izražaja kod postojanja prekomjernog umora ili visoke razine afektivnih stanja, a istaknutu ulogu ima prekomjerna uporaba alkohola.⁶⁸ Regulacija prekršajne i kaznenopravne neubrojivosti se podudaraju.⁶⁹

Institut samoskrivljene neubrojivosti reguliran je jednako u hrvatskom kaznenom i prekršajnom pravu uz uvažavanje dominantnog oblika krivnje. To znači da se osoba koja se sama dovela u stanje neubrojivosti (uporabom alkohola, droga ili na drugi način) te nedostaje intelektualna ili voljna sastavnica ne smatra neubrojivom ako je u vrijeme činjenja prekršaja postojao oblik krivnje za koji je propisano kažnjavanje glede prekršaja koji je počinio. Po uzoru na kaznenopravno rješenje, u takvim će se situacijama utvrđivati tzv. prethodna krivnja, odnosno ocjena o krivnji premješta se u prethodni stadij⁷⁰, što podrazumijeva povezanost oblika krivnje s počinjenim djelom (a ne tek dovođenjem u stanje neubrojivosti). To praktično znači da bi u prekršajnom postupku trebalo

⁶⁷ Da je ovaj izazov u uređenju prekršaja trajnije naravi, vidljivo je iz činjenice da je prikladna regulacija ove situacije izostala i, primjerice, u Prijedlogu zakona o prijepustupima i prekršajima iz studenog 2000., uslijed čega je sugerirano jednako tretiranje neubrojivog prijepustupnika ili prekršajnog počinitelja i neubrojivog počinitelja kaznenog djela, ali uz isticanje da je prisilni smještaj pretjerana mjera koja se ne bi mogla opravdati. Novoselec, *op. cit.* u bilj. 4, str. 43 – 44.

⁶⁸ Klecszewski, *op. cit.* u bilj. 11, str. 110, rb. 346 – 347.

⁶⁹ Usporedi Perron; Weißer u: Perron, W.; Hecker, B.; Schuster, F.; Sternberg-Lieben, D.; Kinzig, J.; Weißer, B.; Eisele, J.; Bosch, N.; Schittenhelm, U., *Strafgesetzbuch. Kommentar*, Hrsg: Schönke, A., Schröder, H., 30 Auflage, C. H. Beck, München, 2019., str. 372, §20 te Gesetz über Ordnungswidrigkeiten, §12. Vidi i: Klecszewski, *op. cit.* u bilj. 11, str. 109, rb. 345.

⁷⁰ Turković *et al.*, *op. cit.* u bilj. 25, str. 48 te Novoselec; Martinović, *op. cit.* u bilj. 63, str. 180.

proći zahtjevnu proceduru dokazivanja postojanja nehaja (ili namjere gdje je kažnjiva) u odnosu na prekršaj koji je počinio u stanju neubrojivosti u koju se počinitelj sam doveo. Već je i ranije primijećeno da to možda jest u skladu s načelom krivnje, ali je upitna kriminalnopolitička nužnost takvog rješenja s obzirom na značajne poteškoće dokazivanja potrebnog oblika krivnje.⁷¹

Kada je riječ o smanjenju ubrojivosti (dakle, situaciji u kojoj osoba može shvatiti značenje svojeg postupanja i vladati svojom voljom, ali otežano), i u kaznenom i u prekršajnom pravu učinci nisu vezani uz bilo kakvu smanjenu ubrojivost, već uz veću razinu smanjenja. Postoji samo razlika u nazivlju jer je u kaznenom pravu (nakon “smanjenja u znatnoj mjeri”) vraćen tradicionalni naziv “bitno smanjena ubrojivost”, dok je u prekršajnom ostavljena “u znatnoj mjeri smanjena ubrojivost”.⁷²

3.2. Oblici krivnje: nehaj i namjera

U prekršajnom pravu Republike Hrvatske nehaj je temeljni i dominantni oblik krivnje. To se prepoznaje iz više odredaba Prekršajnog zakona. Primjerice, u čl. 25. (*Sadržaj krivnje*) jasno je vidljivo da je krivnja vezana uz nehajni oblik jer se za njega kažnjava uvijek, a za namjeru samo kada je to propisano. U čl. 28. u naslovu (*Nehaj i namjera*) i sadržaju odredbe stavljen je na prvo mjesto. Ako se želi kažnjavati (samo) za namjeru, to mora biti posebno propisano. Takvo pravno rješenje dio je hrvatske tradicije. U kaznenom je pravu situacija obrnuta – namjera je dominantan oblik krivnje, dok je kažnjavanje za nehaj rjeđe, treba biti posebno propisano i u pravilu ovisno o nastupu posljedice.⁷³

⁷¹ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 4, str. 45. Zanimljivo je napomenuti da je u ranijem prekršajnom zakonodavstvu postojala odredba koja je propisivala da okolnost počinjenja prekršaja u pijanstvu ne isključuje odgovornost počinitelja, pri čemu je obveza ispitivanja stupnja pijanstva i utjecaja na svijest i volju počinitelja bila isključena, što je bio tzv. delikt pijanstva. Vidi Veić, P. u Batinica, M.; Skorić, A.; Blažević, B.; Veić, P.; Crnić, I., *Komentar Zakona o prekršajima s izborom sudske prakse*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Zagreb, 1996., str. 47.

⁷² Usporedi čl. 26. st. 3. Prekršajnog zakona i čl. 26. Kaznenog zakona. Navodi se da je vraćanje spomenutog naziva u kazneno pravo učinjeno ne samo zbog tradicije nego i zbog jasnijeg ukazivanja na kvalitativnu razliku između ove i drugih razina smanjene ubrojivosti. Turković *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 25, str. 48. U kaznenom pravu novijeg vremena postojala je određena neodlučnost zakonodavca po pitanju terminološkog određenja ovog instituta, vidi više Novoselec; Martinović, *op. cit.* u bilj. 63, str. 186 – 187.

⁷³ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 1, str. 230 – 231. Ipak, kaznena nehajna odgovornost napretkom društva i tehnološkim razvojem dobiva sve veću ulogu u područjima poput rukovanja opasnim sredstvima, cestovnog prometa, radnim procesima, opasnim zanimanjima.

Pojedine vrste nehaja (svjesni i nesvjesni) i namjere (izravna i neizravna) sadržajno su uređene kao u kaznenom pravu.

U njemačkom prekršajnom pravu §10 Zakona o prekršajima pokazuje drukčiju sliku. Već iz njegova naslova (*Vorsatz und Fahrlässigkeit*) naslućuje se da je namjera, barem normativno, kao i u kaznenom pravu, temeljni oblik krivnje. Tekst je odredbe da se samo namjerno postupanje može kazniti kao prekršaj, osim ako zakon izričito ne prijeti novčanom kaznom za nehajno postupanje.⁷⁴ Utoliko je izjednačena regulacija po pitanju načela krivnje i u kaznenom i u prekršajnom pravu. Međutim, svrha pravila o eksplicitnom zaprječenju kazne za nehaj je zaštitna funkcija, odnosno spriječiti mogućnost prevelikog proširenja kažnjavanja jer zakonodavac treba svaki put razmotriti nužnost kažnjavanja za nehaj.⁷⁵ Ipak, praktično je ta zaštitna funkcija zapravo izigrana jer je zakonodavac kod svakog prekršaja gdje je smatrao nužnim kažnjavanje za nehaj to izričito naveo u zakonskom tekstu, a takvo je stanje kod većine prekršaja, rezultirajući time da je za prekršajnu krivnju u pravilu dovoljan i nehaj.⁷⁶ Imajući to u vidu, treba prihvatiti nehaj kao temeljni oblik krivnje u prekršajnom pravu kao ispravan odabir sukladno trenutačnoj normativnoj proklamaciji.

3.3. Svijest o protupravnosti

Svijest o protupravnosti je znanje počinitelja da se radnjom sukobljava s pravom, odnosno čini nešto pravno zabranjeno.⁷⁷ Takav uvid je također komponenta krivnje odnosno prekorljivosti kod nehaja.⁷⁸ Ova sadržajna nužnost krivnje jasno proizlazi iz čl. 25. st. 1. Prekršajnog zakona, a obuhvaća ne samo aktualnu svijest nego i potencijalnu – onu koju počinitelj nije imao, ali ju je bio dužan ili mogao imati. To znači da je riječ o normativnoj odnosno vrijednosnoj kategoriji: postoji norma koja nalaže počinitelju kakav stav treba zauzeti prema pravnom poretku.⁷⁹ U pogledu njezina sadržaja nije dovoljna svijest o moralnoj zabranjenosti, društvenoj štetnosti i slično, ali se ne zahtijeva ni poznavanje zakonskih odredaba: traži se laička svijest odnosno “paralelna ocjena u laičkoj

⁷⁴ Gesetz über Ordnungswidrigkeiten (OWiG), § 10 Vorsatz und Fahrlässigkeit. Als Ordnungswidrigkeit kann nur vorsätzliches Handeln geahndet werden, außer wenn das Gesetz fahrlässiges Handeln ausdrücklich mit Geldbuße bedroht. Inače, sukladno suvremenim spoznajama, namjera i nehaj u njemačkom se pravu ne ispituju kao komponente prekorljivosti nego kao protupravnosti. Mitsch, *op. cit.* u bilj. 11, str. 96, rb. 4.

⁷⁵ Schwacke, *op. cit.* u bilj. 46, str. 28.

⁷⁶ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 4, str. 46.

⁷⁷ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 1, str. 241.

⁷⁸ Kleczewski, *op. cit.* u bilj. 11, str. 119, rb. 380.

⁷⁹ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 1, str. 242.

sferi”.⁸⁰ Recimo, da osoba zna da nije pravno dozvoljeno nasilno se odnositi prema članu obitelji.

3.4. Nepostojanje ispričavajućih razloga

Upućivanje prijekora u okviru krivnje podrazumijeva da se počinitelju njegova radnja može predbaciti, tj. negativno vrednovati jer se u određenoj situaciji mogao ponašati sukladno zakonskoj normi te se takvo ponašanje od njega moglo zahtijevati, uzimajući u obzir njegove osobne mogućnosti i uvjete. Međutim, postoje situacije u kojima nije tako. Ispričavajući razlozi u okviru kaznenopravne krivnje služe ostvarenju posebne procjene ponašanja te isključuju mogućnost prijekora. Unatoč tome što se prekršajno pravo smatra dijelom kaznenog prava u širem smislu, sadržaj krivnje u ovom dijelu značajno je različit, odnosno predmetna odredba pokazuje da je prekršajnoppravna isprika još uvijek nepoznanica. U hrvatsko kazneno pravo ispričavajući razlozi prvi put su uvedeni odredbama KZ/11 (koje se primjenjuju od siječnja 2013. godine), a razlog uvođenja je nastojanje zakonodavca za dosljednom primjenom normativnih teorija krivnje. Uređeni su po uzoru na poredbene sustave – njemački, austrijski i švicarski – koji predstavljaju već tradicionalni model hrvatskih kaznenopravnih rješenja. Zbog ograničenosti tematikom i opsegom rada ne razmatramo detalje pojedinih ispričavajućih normi (upućujemo čitatelja na pojedine izvore), nego je fokus stavljen na njihovu svrhu.

Kaznenopravnu ispriku vezujemo uz životno izazovne situacije nužde u kojima propitujemo snagu djelovanja kaznenopravne norme na postupanje adresata. Pod zakonskim uvjetima ovdje govorimo o primjeni određenih instituta koji vode ka isključenju krivnje, odnosno donošenju oslobađajuće presude. Preciznije, riječ je o prekoračenju granica nužne obrane “zbog ispričive jake prepasti prouzročene napadom” (čl. 21. st. 4. KZ/11)⁸¹ i ispričavajućoj krajnjoj nuždi u kojoj postupa počinitelj koji je ostvario “protupravnu radnju da bi od sebe ili drugoga otklonio istodobnu neskrivljenu opasnost koja se na drugi način nije mogla otkloniti ako zlo koje je počinjeno nije bilo nerazmjerno teže od zla koje je prijetilo i ako nije bio dužan izložiti se opasnosti” (čl. 22. st. 2. KZ/11)⁸². Doktrina isprike je nemogućnost zahtijevanja pravnousklađenog

⁸⁰ *Ibid.*, 244.

⁸¹ Herceg Pakšić, B., *Ispričavajući razlozi u kaznenom pravu: novo lice prekoračenja granica nužne obrane*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 25, br. 2, 2018., str. 359 – 385.

⁸² Detaljnije vidi u: Herceg Pakšić, B., *(Pre)ispitivanje nekih obilježja ispričavajuće krajnje nužde – odabrana pitanja preduvjeta i ograničavanja isprike*, Zbornik Pravnog fakulteta u

ponašanja (*Unzumutbarkeit normgemäßen Verhaltens*) s obzirom na to da prijekor i kažnjavanje pretpostavljaju ocjenu o tome je li se počinitelj *in concreto* uopće mogao ponašati sukladno normativnom zahtjevu.⁸³ Među njemačkim teoretičarima naziva je se i čarobnom formulom prijekora⁸⁴, kao i temeljem današnjeg sustava isprike⁸⁵. U odnosu na radnje ili propuste počinitelja, riječ je o misaonom ponašanju kao mogućoj dužnosti koje u procjeni stoji nasuprot stvarnom ponašanju.⁸⁶ Kroz relevantne norme preispituje se je li se osoba koja je povrijedila tuđe pravno dobro, u danim okolnostima (najčešće egzistencijalne naravi) čijem nastanku nije pridonijela, mogla ponašati drukčije odnosno pravousklađeno, onako kako joj nalaže kaznenopravna norma. Ako je zaključak da nije, krivnja se (unatoč njezinom postojanju) spušta ispod one granice koja je kaznenopravno relevantna, više nema osnove za prijekor i donosi se oslobađajuća presuda.

U njemačkom prekršajnom pravu elementi prekorljivosti jesu odgovornost, svijest o protupravnosti i nepostojanje ispričavajućih razloga.⁸⁷ Prekršajno pravo priznaje jedan ispričavajući razlog, i to prekoračenje granica nužne obrane. Ispričavajuće krajnje nužde (*Vorwerfbarkeit ausschließender Notstand*) nema te se takvi slučajevi bez iznimke tretiraju kao slučajevi opravdavajuće krajnje nužde (koja isključuje protupravnost), što ima svojih nedostataka.⁸⁸ Poznata je ispri-

---

Zagrebu, vol. 70, br. 1, str. 77 – 105; Herceg Pakšić, B., *O preobražaju instituta krajnje nužde u kaznenom pravu: razvoj i (r)evolucija*, Harmonius: Journal of Legal and Social Studies in South East Europe, br. 8, 2019., str. 166 – 194.

⁸³ Herceg Pakšić, *op. cit.* u bilj. 49, str. 19 – 20. Vidi i: Herceg Pakšić, B., *Pojmovno određenje i domet doktrine o nemogućnosti zahtijevanja drukčijeg ponašanja unutar sustava ispričavajućih razloga u kaznenom pravu*, Pravni vjesnik, vol. 30, br. 3-4, 2014., str. 177 – 190.

⁸⁴ Roxin, C., “*Schuld*” und “*Verantwortlichkeit*” als strafrechtliche Systemkategorien, *Grundfragen der gesamten Strafrechtswissenschaft*, Festschrift für Heinrich Henkel zum 70. Geburtstag am 12. September 1973., Walter de Gruyter GmbH, Berlin, 1974., str. 172.

⁸⁵ Eser, A., *Justification and Excuse: A Key Issue in the Concept of Crime*, u: Eser, A.; Fletcher, G. P. (ur.): *Rechtfertigung und Entschuldigung, Rechtsvergleichende Perspektiven I.*, Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, Freiburg, 1987., str. 43.

⁸⁶ Herceg Pakšić, *op. cit.* u bilj. 49, str. 22.

⁸⁷ Mitsch, *op. cit.* u bilj. 11, str. 96, rb. 4.

⁸⁸ Kleczewski, *op. cit.* u bilj. 11, str. 108, rb. 338. Autor navodi da je ovakva regulacija zadovoljavajuća kad je riječ o kršenju smjernica ponašanja (*Richtungsnormen*) i eventualno kod apstraktnog ugrožavanja drugoga, može se u pravilu opravdati radnja ako otklanja tjelesne ozljede. No, uređenje je problematično kod postojanja konkretne opasnosti.

čavajuća kolizija dužnosti (*Vorwerfbarkeit ausschließende Pflichtenkollision*).⁸⁹

Ispričavajuće prekoračenje granica nužne obrane regulirano je jednako kao i u kaznenom pravu, odnosno navodi se da se počinitelj koji prekorači granice nužne obrane iz zbuđenosti, straha ili prepasti neće kazniti (§ 15 st. 3. Zakona o prekršajima). Izostanak jasnog određenja koje bi upućivalo na isključenje krivnje obilježje je i kaznenopravnog ispričavajućeg prekoračenja granica nužne obrane, no iako ima autora koji izražavaju neslaganje s tim tumačenjem, prevladavajući je stav da je riječ o isprici.⁹⁰

Instituti krajnje nužde i prekoračenja granica nužne obrane u hrvatskom prekršajnom pravu su i dalje uređeni po uzoru na KZ/97. To znači da prekoračenje granica nužne obrane ima predviđeno fakultativno blaže kažnjavanje, a krajnja nužda, osim isključenja protupravnosti, ima predviđeno obligatorno oslobođenje od kazne, a čak se i sila i prijetnja zasebno reguliraju (čl. 18. – 20. Prekršajnog zakona), što znači da u prekršajnom pravu nema ispričavajućeg djelovanja. Osim što je uređenje zastarjelo, ono je i nelogično. Naime, slijedeći postulate kvantitativnog diferenciranja, za veće povrede i zadiranja u pravna dobra u okviru kaznenog prava postoji izraženija subjektivizacija uz mogućnost izricanja oslobađajuće presude. S druge strane, za manje povrede pravnih dobara takva opcija nije mogućnost.

4. ZAKLJUČNE MISLI

Pitanje smjera razvoja prekršajnog prava uvelike je određeno njegovim mjestom u pojedinom pravnom poretku. U okviru europskih zemalja ima različitih rješenja, pa se tako pripadnost može pribrojiti upravnom kaznenom pravu, kvazikaznenom pravu, zasebnom pravu o prekršajima, upravnim sankcijama radi izgradnje morala i sl. U Republici Hrvatskoj dilema se vodi(la) između upravnog prava i kaznenog prava u širem smislu te je zauzet prevladavajući stav da prekršajno pravo, s obzirom na svoja obilježja i funkcioniranje, pripada potonjem. Takav stav ujedno znači da prekršajno pravo mora udovoljavati temeljnim postulatima i standardima kaznenog prava, što naravno obuhvaća i područje krivnje, njezino načelo i sadržajne elemente. U dvojbi trebamo li unutar prekršajnog prava prihvatiti objektivnu ili subjektivnu odgovornost pri-

⁸⁹ *Ibid.*, str. 108 – 109, rb. 341.

⁹⁰ Herceg Pakšić, *op. cit.* u bilj. 49, str. 64. Od manje zastupljenih interpretativnih opcija javlja se razlog isključenja kazne, razlog isključenja kaznenopravne odgovornosti unatoč postojanju krivnje, element zablude, pa čak i da je odredba suvišna. Vidi i Perron; Eisele, u: Perron *et al.*, *op. cit.* u bilj. 69, str. 678, rb. 2.

klanjamo se potonjem zbog slabosti objektivne odgovornosti i činjenice da se oko njezine primjene, čak i u onim sustavima koji je poznaju, vode rasprave i nastoji je se, koliko je moguće, marginalizirati. Njome se teško mogu postići ciljevi kažnjavanja u okviru represivnog mehanizma. Subjektivna odgovornost je s obzirom na trenutne pozicije prekršajnog prava prikladnija. Valja istaknuti i veću usklađenost s obzirom na kažnjavanje ako se uzme u obzir činjenica da se, za razliku od nekih drugih sustava, primjerice njemačkog, koji počiva na novčanim kaznama, u hrvatskom prekršajnom pravu može izricati i lišenje slobode.

Podrobnija analiza načela krivnje i njegova opsega pokazala je značajnu diskrepanciju između načela krivnje u kaznenom i prekršajnom pravu, što pak ima značajnu posljedicu na području izricanja sankcija. Naime, još prije desetak godina načelo krivnje je u kaznenom pravu prilagođeno duhu dualističkog sustava sankcija, dok su u prekršajnom pravu i dalje sve sankcije i njihovo izricanje ovisne o krivnji, što ima za posljedicu, primjerice, nemogućnost izricanja zaštitnih mjera osobi koja nije kriva.

Ispitivanje sadržaja krivnje u prekršajnom pravu i uspoređivanje s kaznenim dali su zanimljive uvide. Sadržaj prekršajne krivnje počiva na trima elementima – ubrojivost, nehaj ili namjera te svijest o protupravnosti ili dužnost te svijesti. U pogledu neubrojivosti već je upozoreno na granice koje postavlja pozitivno načelo krivnje, no u regulaciji izostaje pitanje primjene odredaba Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama te bi bilo uputno *pro futuro* precizno urediti to područje. Nehaj je dominantan proklamirani oblik krivnje i, premda ima drukčijih poredbenih primjera, zbog izazova u njihovoj regulaciji i primjeni postojeće hrvatsko rješenje u pogledu oblika krivnje treba ocijeniti dobrim. Svijest o protupravnosti nema dvojbenih izazova. Sadržaj se krivnje predlaže unaprijediti prekršajnopravnom isprikom. Riječ je o uvođenju negativnog elementa u sadržaj krivnje, odnosno nepostojanju ispričavajućih razloga. Odabir ispričavajućeg/ispričavajućih razloga prikladnog/prikladnih za hrvatsko prekršajno pravo potrebno je dodatno raspraviti. Njihovo postojanje značilo bi daljnju subjektivizaciju, odnosno mogućnost posebne procjene ponašanja počinitelja, je li se mogao u danom trenutku podvrgnuti zahtjevu relevantne norme. U radu smo naveli primjer njemačkog prekršajnog prava koje poznaje ispričavajuće prekoračenje granica nužne obrane. Taj smjer unapređenja ima inherentnu logiku usklađivanja subjektivne procjene jer u pozitivnom uređenju egzistira paradoks da je za veće povrede pravnih dobara predviđena mogućnost oslobađajuće presude kroz kaznenopravnu ispriku, dok takve mogućnosti nema za manje povrede pravnih dobara kroz prekršaje.

Na početku istraživanja pitanja prikladnosti oblikovanja krivnje u prekršajnom pravu Republike Hrvatske postavili smo tri hipoteze. Prva je da prekršajno

pravo pripada kaznenom pravu, druga je da je subjektivna odgovornost prikladan oblik odgovornosti za prekršajno pravo, a treća je da koncept krivnje u prekršajnom pravu može biti unaprijeđen. Sve su tri hipoteze potvrđene. Ovaj rad nema aspiraciju niti može dati odgovore na sve moguće izazove ovoga područja, nego je njegova svrha, osim predloženih smjerova promjena prekršajne regulacije na području krivnje, upozoriti na moguće dvojbe i otvorena pitanja te dati poticaj novim istraživanjima u području (poput, primjerice, uređenja zabluda u prekršajnom pravu ili pak krivnje pravnih osoba) koja su prijeko potrebna imajući na umu životnost prekršajnog prava u svakodnevici građana.

LITERATURA

- Batinica, M.; Skorić, A.; Blažević, B.; Veić, P.; Crnić, I., *Komentar Zakona o prekršajima s izborom sudske prakse*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Zagreb, 1996.
- Bonačić, M.; Rašo, M., *Obilježja prekršajnog prava i sudovanja, aktualna pitanja i prioriteta de lege ferenda*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 19, br. 2, 2012., str. 439–472.
- Cho, B.-S., *Administrative Penal Law and Its Theory in Korea and Japan from a Comparative Point of View*, Tilburg Foreign Law Review, vol. 2, br. 3, 1992., str. 261–278.
- Derenčinović, D., *Posebno prijestupovno i prekršajno zakonodavstvo prije i poslije donošenja Zakona o prijestupima i prekršajima*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 8, br. 1, 2001., str. 89–114.
- Đurđević, Z., *Pravni položaj počinitelja kaznenih djela s duševnim smetnjama*, Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu i Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske Zagreb, 2002.
- Eser, A., *Justification and Excuse: A Key Issue in the Concept of Crime*, u: Eser, A.; Fletcher, G. P. (Hrsg.) *Rechtfertigung und Entschuldigung, Rechtsvergleichende Perspektiven I.*, Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, Freiburg, 1987., str. 17–65.
- Fuchs, H., *Strafrecht, Allgemeiner Teil I (Grundlagen und Lehre von der Straftat)*, Verlag Österreich, 8. izd., Wien, 2012.
- Heine, G., *Unterscheidung zwischen Straftaten und Ordnungswidrigkeiten*, Jurisprudencija, vol. 12, br. 4, 1999., str. 16-27. Dostupno na: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14306/3838-7978-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, datum pristupa: 22. ožujak 2022.

- Herceg Pakšić, B., *(Pre)ispitivanje nekih obilježja ispričavajuće krajnje nužde – odabrana pitanja preduvjeta i ograničavanja isprike*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 70, br. 1, 2021., str. 77-105.
- Herceg Pakšić, B., *Ispričavajući razlozi u kaznenom pravu: novo lice prekoračenja granica nužne obrane*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 25, br. 2, 2018., str. 359–385.
- Herceg Pakšić, B., *Isprika u kaznenom pravu – Prekoračenje granica nužne obrane i krajnja nužda*, Narodne novine, Zagreb, 2021.
- Herceg Pakšić, B., *O preobražaju instituta krajnje nužde u kaznenom pravu: razvoj i (r)evolucija*, Harmonius: Journal of legal and Social Studies in South East Europe, vol. 8, 2019., str. 166–194.
- Herceg Pakšić, B., *Pojmovno određenje i domet doktrine o nemogućnosti zahtijevanja drukčijeg ponašanja unutar sustava ispričavajućih razloga u kaznenom pravu*, Pravni vjesnik, vol. 30, br. 3–4, 2014., str. 177–190.
- Herceg Pakšić, B.; Kovač, N. *Prekršajno pravo u službi suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj*, Pravni vjesnik, vol. 36, br. 1. 2020., str. 79-98.
- Horvatić, Ž., *Novo prijestupovno i prekršajno pravo kao dio hrvatskog kaznenopravnog sustava*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 8, br.1, 2001., str. 5–20.
- Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo, opći dio I*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2016.
- Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo, opći dio II*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017.
- Josipović, I., Novak Hrgović, K., *Načelo ne bis in idem u kontekstu prekršajnog, kaznenog i upravnog prava*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 23, br. 2, 2016., str. 469–507.
- Josipović, I., *Projekt novog prekršajnog zakonodavstva: evolucija postojećeg modela prekršajnog sustava*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 12, br. 2., 2005, str. 377-400.
- Josipović, I.; Tripalo, D.; Korotaj, G.; Klarić, G.; Rašo M., *Komentar Prekršajnog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2014.
- Kluszczewski, D., *Ordnungswidrigkeitenrecht*, drugo izdanje, Verlag Franz Vahlen, München, 2016.
- Kovačić, A., *Pravnopovijesni prikaz prekršajnog i prijestupnog prava u Hrvatskoj*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 8, br. 1, 2001., str. 21–39.

- Krapac, D., *Uvodna riječ glavnog urednika*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 8, br. 1, 2001.
- Luzon, G., *Challenges Shared by Restorative Justice and Strict Liability in the Absence of Mens Rea*, New Criminal Law Review, vol. 19, br. 4, 2016., str. 577–591.
- Milivojević, L., *Prekršajno pravo i materijalnopravne odredbe Prekršajnog zakona*, 2. izdanje, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2018.
- Mitsch, W., *Recht der Ordnungswidrigkeiten*, Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, 2005.
- Novoselec, P., *Krivnja u prijestupovnom i prekršajnom pravu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 8, br. 1, 2001., str. 41–55.
- Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, drugo izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007.
- Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, peto izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2016.
- Novoselec, P.; Martinović, I., *Komentar Kaznenog zakona, I. knjiga: opći dio*, Narodne novine, Zagreb, 2019.
- Perron, W.; Hecker, B.; Schuster, F.; Sternberg-Lieben, D.; Kinzig, J.; Weißer, B.; Eisele, J.; Bosch, N.; Schittenhelm, U., *Strafgesetzbuch, Kommentar*, Hrsg: Schönke, A.; Schröder, H., 30 Auflage, C. H. Beck, München, 2019.
- Roxin, C., „Schuld“ und „Verantwortlichkeit“ als strafrechtliche Systemkategorien, *Grundfragen der gesamten Strafrechtswissenschaft*, u: Festschrift für Heinrich Henkel zum 70. Geburtstag am 12. September 1973., Walter de Gruyter GmbH, Berlin, 1974., str. 171–198.
- Schwacke, P., *Recht der Ordnungswidrigkeiten*, Kohlhammer, Deutscher Gemeindeverlag, Stuttgart, 2006.
- Simmler, M., *Normstabilisierung und Schuldvorwurf, Eine Analyse der Funktion und Variabilität der Strafrechtlichen Schuld am Beispiel der Strict Liability*, Carl Grossmann Verlag, Berlin, 2018.
- Simmler, M., *Strict Liability and the Purpose of Punishment*, New Criminal Law Review, vol. 23, br. 4, 2020., str. 516–564.
- Stojanović, Z., *Značaj pojma prekršajne odgovornosti za prekršajno pravo*, Revija za kriminologiju i krivično pravo, vol. 50, br. 1–2, 2012., str. 23–38.
- Tiedemann, K., *Die Gesetzgebungskompetenz für Ordnungswidrigkeiten*, Archiv des öffentlichen Rechts, vol. 89 br. 1, 1964., str. 56–87.

Turković, K.; Novoselec, P.; Grozdanić, V.; Kurtović Mišić, A.; Derenčinović, D.; Bojanić, I.; Munivrana Vajda, M.; Mrčela, M.; Nola, S.; Roksandić Vidlička, S.; Tripalo, D.; Maršavelski, A., *Komentar Kaznenog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2013.

Wasserstrom, R. A., *Strict Liability in the Criminal Law*, Stanford Law Review, vol. 12, br. 4, 1959., str. 731–745.

IZVORI

Zakoni

Gesetz über Ordnungswidrigkeiten, skraćeno OWiG, dostupan na https://www.gesetze-im-internet.de/owig_1968/

Kazneni zakon, Narodne novine br. 110/1997, 27/1998, 50/2000, 129/2000, 84/2005, 51/2001, 111/2003, 190/2003, 105/2004, 71/2006, 110/2007, 152/2008, 57/2011, 77/2011, 125/2011, 143/2012.

Kazneni zakon, Narodne novine br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021.

Prekršajni zakon, Narodne novine br. 107/2007, 39/2013, 157/2013, 110/2015, 70/2017, 118/2018.

Zakon o prekršajima, Narodne novine br. 88/2002, 122/2002, 187/2003, 105/2004, 127/2004, 107/2007.

Sudska praksa

European Court of Human Rights, Abdulbaki Öztürk v Germany, App No 8544/79, 12 May 1982, Commission (Plenary) - Report (1982).

Europski sud za ljudska prava, A. i B. protiv Norveške, 24130/11 i 29758/11 od 15. studenog 2016.

European Court of Human Rights, Öztürk v Germany, App No 8544/79, 21 February 1984.

Europski sud za ljudska prava, Maresti protiv Hrvatske, zahtjev br. 55759/07, 25. lipnja 2009.

Europski sud za ljudska prava, Tomasović protiv Hrvatske, zahtjev 53785/09, 18. listopada 2011.

Morissette v. United States 342 U.S. 246, 251, 1952.

Regina v. Woodrow, 15 M. & W. 404, 153 ER 907 (Exch.), 1846.

Mrežni izvori

Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2018., Statistička izvješća 1650, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/SI-1650.pdf, datum pristupa 12. veljače 2022.

Podaci za prekršaj Nasilničko ponašanje u obitelji, https://www.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0701.px&px_path=Pravosudje__prekrsaji__punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=4f017560-83bf-497d-845e-124b8e652b5a, datum pristupa 12. veljače 2022.

Obrazloženje uz Konačni prijedlog Kaznenog zakona, 2011, P.Z.E. br. 866, https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/080229/PZE_866.pdf

Summary

Barbara Herceg Pakšić*

A LOOK INSIDE MISDEMEANOR LAW THROUGH THE PRISM OF CULPABILITY: A NEW CONCEPT ON THE WAY?

Misdemeanor law belongs to legal branches that are most prevalent in the daily lives of citizens. However, discussions on the challenges of the misdemeanor legal system, especially the general part, have traditionally been neglected in the Croatian legal scientific discourse. This paper deals with an analysis of appropriateness of the determination of culpability in the misdemeanor law of the Republic of Croatia. In search for answers, we have put forward three hypotheses. The first is the affiliation of misdemeanor law to criminal law, the second is the presumption that subjective liability is an appropriate form of liability, and, finally, the third is that the concept of culpability in misdemeanor law can be improved. In this regard, we discussed the most important issues and confirmed all three hypotheses. In deciding whether misdemeanor law belongs to administrative law or criminal law, the prevailing view is that it belongs to criminal law in a broader sense, which implies the need to comply with its fundamental postulates. Strict liability is marked as a non-functional choice, and we adhere to subjective liability, as a contemporary form of liability that better suits the repressive mechanisms of the legal system. Culpability, its principle, and content in misdemeanor law were analyzed through a comparison with recent achievements of criminal law as well as selected solutions of comparative law, and we pointed out the shortcomings of the current solution, indicating points for improvement. This primarily refers to the necessity of reformulating the culpability principle and the potential introduction of misdemeanor reasons for excuse.

Keywords: misdemeanor law; criminal law; culpability; grounds of excuse; incapacity; culpability forms

---

* Barbara Herceg Pakšić, Ph. D., Associate Professor, Faculty of Law, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Stjepana Radića 13, 31000 Osijek; bherceg@pravos.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0002-7052-928X